

Г.В. Задорожний, д-р екон. наук, проф.

В.О. Козуб, ст. викл.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ – ЧЛЕНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Проведено аналіз торговельних відносин України з ЄС в контексті європейської інтеграції. Досліджено динаміку зовнішньоторговельного обороту товарами та послугами України з ключовими торговельними партнерами України серед країн ЄС – Німеччиною, Польщею та Італією. Визначено короткострокові перспективи економічного співробітництва України з Європейським Союзом.

Проведен анализ торговых отношений Украины с ЕС в контексте европейской интеграции. Исследована динамика внешнеторгового оборота товарами и услугами Украины с ключевыми торговыми партнерами Украины среди стран ЕС – Германией, Польшей и Италией. Предложены краткосрочные перспективы экономического сотрудничества Украины с Европейским Союзом.

The analysis of trade relations of Ukraine from EU in a context of the European integration is carried out. Dynamics of the foreign trade turnover by the goods and services of Ukraine with key trading partners of Ukraine among the EU countries – Germany, Poland and Italy is investigated. Short-term prospects of economic cooperation of Ukraine with the European Union are offered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтеграція в загальноєвропейські структури і налагодження багатосторонньої співпраці з Європейським Союзом (ЄС) є головними геостратегічними пріоритетами України. Сьогодні цей курс є домінантою внутрішньої та зовнішньої державної політики, він здійснюється в новій ситуації, коли наша держава має спільний кордон з розширеним ЄС.

Зовнішньоекономічні зв'язки України в сучасних умовах стають могутнім засобом прискорення науково-технічного розвитку та інтенсифікації економіки. Нині оволодівати найновішими досягненнями науки та техніки без інтенсивного обміну науковими дослідженнями, різноманітними товарами і послугами означає нерационально використовувати власні ресурси, втрачати час і темпи розвитку. Одним з пріоритетних напрямів міжнародної економічної діяльності України є подальший розвиток торговельно-економічного

та науково-технічного співробітництва з країнами ЄС. У цьому контексті необхідність пошуку взаємоприйнятних механізмів, здатних зберегти та розвинути позитивну динаміку двосторонніх економічних відносин між Україною та ЄС, обумовила актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні аспекти європейської інтеграції України досліджували такі науковці, як: В.В. Іваськів, В.М. Мартинюк, В.І. Єреміца, О.В. Козлюк, Н.В. Балюк, М.Ніколас та ін. [1-3]. Проте існує ще багато запитань щодо короткострокових перспектив співробітництва України з країнами ЄС. Невирішеними залишаються питання стратегії і тактики інтеграції України у західноєвропейські структури, розвитку національних пріоритетів та можливостей діяльності вітчизняних товаровиробників.

Метою та завданням статті є визначення перспектив розвитку економічного співробітництва між Україною та Євросоюзом на основі аналізу різносторонньої співпраці України з країнами Європи в процесі європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС.

За даними Держкомстату України, за результатами 2009 р. Європейський Союз вийшов на першу сходинку і став найбільшим зовнішньоторговельним партнером України, питома вага якого склала 33% у загальному зовнішньоторговельному обороті України з країнами світу (таблиця 1). Водночас, зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами з країнами ЄС за січень-вересень 2009 р. зменшився порівняно з січнем-вереснем 2008 р. у 2,0 рази і склав 21578,3 млн доларів США [4]. При цьому експорт товарів та послуг зменшився в порівнянні з січнем-вереснем 2008 р. в 2,0 рази або на 8613,3 млн доларів США і склав 8589,9 млн доларів США [4]. У січні-вересні 2009 р. в структурі українського експорту до країн ЄС переважали поставки неблагородних металів та виробів із них (23,1% від загального експорту товарів до країн ЄС), продукція АПК (21,0%), машин, устаткування та механізмів (17,2%) та мінеральні продукти (13,0%) [4].

Імпорт товарів та послуг зменшився в 2,0 рази або на 12544,0 млн доларів США і склав 12988,4 млн доларів США. У загальній структурі імпорту з країн ЄС, як і раніше, переважали

поставки машин, устаткування та механізмів (30,6% від загального імпорту товарів з країн ЄС), продукції хімічної промисловості (28,7%), продукції АПК (12,3%), деревини (7,5%) тощо [4].

**Таблиця 1 – Зовнішньоторговельний баланс України
(січень-вересень 2008-2009 рр., млн доларів США)**

Країна	Експорт		Імпорт		Сальдо	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Усього (товари і послуги)	62466,3	34319,5	72683,7	35399,0	- 10217,4	- 1079,5
Країни ЄС (27)	17204,0	8589,9	25532,3	12988,4	- 8328,3	- 4398,5
Країни СНД	21708,0	11995,1	28076,7	14188,4	- 6368,7	- 2193,3
Інші країни	40758,3	22324,4	44607,0	21210,6	- 3848,7	- 1113,8
Товари	53563,3	27478,2	67903,4	31570,3	- 14340,1	-4092,1
Країни ЄС	14155,0	6401,2	22767,7	10787,4	- 8612,7	- 4386,2
Країни СНД	18421,7	9343,8	27261,7	13610,1	- 8840,0	- 4266,3
Інші країни	35141,6	18134,4	40641,7	17960,2	- 5500,1	174,2
Послуги	8903,0	6841,3	4780,3	3828,7	4122,7	3012,6
Країни ЄС	3049,0	2188,7	2764,6	2201,0	284,4	- 12,3
Країни СНД	3286,3	2651,3	815,0	578,3	2471,3	2073,0
Інші країни	5616,7	4190,0	3965,3	3250,4	1651,4	939,6

Сальдо торгівлі товарами та послугами з країнами ЄС склалося від'ємним в сумі 4398,5 млн доларів США проти від'ємного у січні-вересні 2008 р. в сумі 8329,2 млн доларів США (таблиця 2) [4].

**Таблиця 2 – Обсяги товарообігу та сальдо торгівлі України з ЄС,
млрд доларів США**

Рік	Загальний експорт	Загальний імпорт	Товарообіг	Сальдо
2005	10,93	8,84	15,3	-2,227
2006	13,09	13,16	30,6	-4,393
2007	16,8961	24,8152	41,7113	-7,9191
2008	17,1798	25,088	43,1566	-8,3292
2009	8,5899	12,544	21,5783	-4,3985

Аналіз таблиці 2 дозволяє зазначити, що обсяги товарообігу України з ЄС з кожним роком зростали, окрім 2009 р., де він зменшився в 2 рази; сальдо торговельного балансу 2009 р. є від'ємним

(4,3985 млрд доларів США), що означає перевагу імпорту над експортом з країни [4].

Станом на вересень 2009 р. ключовими торговельними партнерами України серед країн ЄС є Німеччина, Польща та Італія. На них припадає відповідно 5,8, 3,6 та 2,5% зовнішньоторговельного обороту товарами та послугами України [5].

Зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами з Німеччиною за січень-червень 2009 р. зменшився порівняно з січнем-червнем 2008 р. в 2 рази і склав 2532,2 млн доларів США, в тому числі експорт зменшився в 1,9 рази і склав 672,8 млн доларів США, а імпорт зменшився в 2 рази і склав 1859,4 млн доларів США. Сальдо склалося від'ємним в сумі 1186,5 млн доларів США і покращилося порівняно з січнем-червнем 2008 р. на 1274,8 млн доларів США [5]. Головним чином з України до Німеччини експортуються товари промислового сектора, їх питома вага у структурі експорту складає близько 90% (таблиця 3).

Таблиця 3 – Стан двостороннього торговельно-економічного співробітництва України з Німеччиною (жовтень-грудень 2009 р.)

Місяць	Імпорт з Німеччини (т)	Імпорт з Німеччини (тис. доларів США)	Експорт з України (т)	Експорт з України (тис. доларів США)	Сальдо (тис. доларів США)
Жовтень	76830,3	469491	69569,5	144024	-325467
Листопад	73742,9	458126	93522,2	166740	-291386
Грудень	66639,0	461191	82996,9	183189	-278002
Разом	217212,2	1388808	246088,6	493953	-894855

Провідне місце загального українського експорту посідають текстильні вироби і одяг, виготовлені переважно із давальницької сировини (33%), друге – вироби фармацевтичної та хімічної промисловості (13%), а також вироби з заліза та сталі (13%). На вироби харчової промисловості припадає 8,5% [5].

У німецькому експорті до України також переважають товари промислового сектора з питомою вагою близько 90%. Перше місце посідають машини (27%), друге – транспортні засоби (12%), далі – сировина та вироби хімічної й фармацевтичної промисловості (10%), електротехнічні вироби (10%) і текстиль (9%) На продукти харчової промисловості припадає 10%. На сьогодні Україна стала одним із

найбільших торговельних партнерів Німеччини у придбанні продукції машинобудування і поставок текстильних та деревообробних виробів [5].

Обсяг торгівлі товарами та послугами з Польщею склав за січень-червень 2009 р. 1529,6 млн доларів США і зменшився порівняно з січнем-червнем 2008 р. в 2,3 рази, в тому числі експорт склав 508,6 млн доларів США, з падінням обсягів в 2,4 рази, імпорт – 1021,1 млн доларів США і зменшився в 2,2 рази. Сальдо склалося від’ємним в сумі 512,5 млн доларів США і покращилось у порівнянні з січнем-червнем 2008 р. на 585,1 млн доларів США [5].

Зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами з Італією склав 1111,6 млн доларів США і зменшився в 2,4 рази порівняно з січнем-червнем 2008р., в тому числі експорт склав 584,6 млн доларів США і зменшився в 2,6 рази, а імпорт відповідно – 526,9 млн доларів США зі зменшенням в 2,2 рази. Сальдо склалося додатним в сумі 57,7 млн доларів США і погіршилося у порівнянні з січнем-червнем 2008 р. на 314,3 млн доларів США, причому 60% склав експорт з України в Італію і 40% експорт італійських товарів (таблиця 4).

Таблиця 4 – Динаміка українсько-італійського товарообігу в 2005-2009 рр. (млн євро)

Показник	2005	2006	2007	2008	2009
Товарообіг	3155,4	3828,8	4381,4	4849,1	2271,7
Експорт	1874,1	2163,5	2410,4	2489,2	1081,8
Імпорт	1281,3	1665,3	1971,0	2359,9	1189,9
Сальдо	+ 592,8	+ 498,2	+ 439,4	+ 129,3	- 108,1

Італійці купують в Україні напівфабрикати металургійної промисловості, вироби хімічного виробництва, металобрухт, машинобудівну продукцію, агропромислові товари, товари легкої промисловості: меблі, взуття, одяг і т.д. і природно те, що Італія дуже зацікавлена в українських природних ресурсах [5].

Збільшення обсягів українського експорту за низкою товарів, особливо взуття і одягу, є результатом роботи спільних українсько-італійських підприємств. Необхідність розширення зовнішньої торгівлі між Італією і Україною обумовлюється і тим, що обидві держави в недостатній мірі можуть забезпечити свої потреби в таких первинних енергоносіях, як нафта, природний газ. Італія з вирішенням цієї проблеми зіткнулася давно і накопичений нею досвід по

диверсифікацією постачальників енергетичної сировини може бути вельми корисний і для України (рисунки 1; 2).

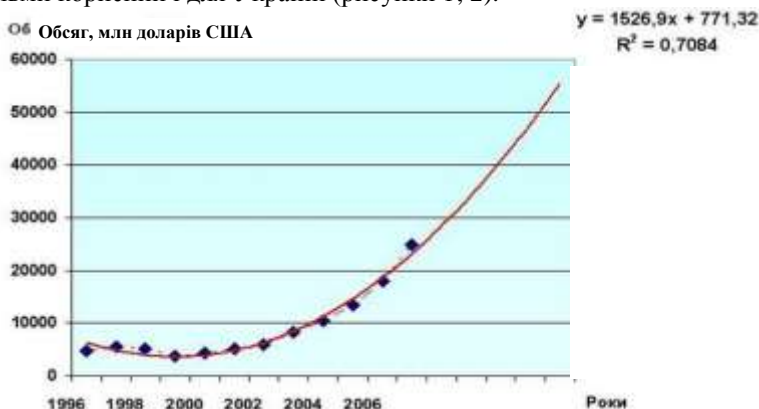

Рисунок 1 – Графічне прогнозування тренду загального імпорту в Україні до 2012 р., млн доларів США: ♦ – загальний імпорт; — лінія тренду загального імпорту (до 2012 р.)

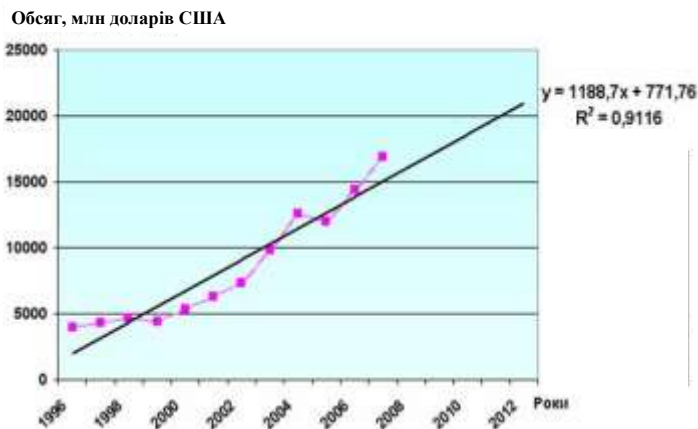

Рисунок 2 – Графічне прогнозування тренду загального експорту в Україні до 2012 р., млн доларів США: ■ – загальний експорт; — лінія тренду загального експорту (до 2012 р.)

За рисунками 1 та 2 можна прослідкувати ріст лінії тренду як імпорту так і експорту товарів та послуг до 2012 р.

Таким чином, структура експорту та імпорту між Україною та країнами ЄС поки що свідчить про те, що Україна є лише «ринком збуту» для країн ЄС і знаходиться на так званій «сировинній голці». Необхідно змінювати це за рахунок розвитку наукоємних галузей промисловості, розвитку конкурентоспроможних підприємств, що будуть спроможні експортувати вироблену в Україні продукцію.

У рамках імплементації нової політики розширеного ЄС перед Україною стає необхідність опрацювання взаємоприйнятної моделі відносин з ЄС, правовою основою якої могла б стати європейська угода про асоціацію. Імплементація такої угоди сприятиме такому:

- створенню відповідних рамок для поступової інтеграції України до Євросоюзу на основі поетапної реалізації євроінтеграційної стратегії;

- стабільному розвитку України на наступні роки та інтенсифікації внутрішніх реформ;

- розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС на преференційних засадах із поступовим асиметричним відкриттям ринків на користь України та правовим регулюванням порядку та етапності створення зони вільної торгівлі;

- більш ефективній реалізації рішень, прийнятих в рамках спільних інституцій, внаслідок їх зобов'язального характеру;

- трансформації цілей та змісту технічної допомоги Україні з боку ЄС.

На найближчу перспективу основним інструментом переведення відносин між Україною та ЄС від моделі співробітництва до моделі інтеграції та асоціації є План дій Україна – ЄС, який має визначати основні напрями співробітництва на найближчі 2–3 роки. Для України важливо, що однією з основних цілей Плану є створення передумов для переходу до якісно нових відносин в усіх сферах співробітництва, а в торговельній сфері – до створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Така модель економічного співробітництва стала б найкращою відповіддю на спільні виклики розширення ЄС.

План дій концентрується на вирішенні проблемних питань у контексті заходів, спрямованих на просування України до Копенгагенських критеріїв, зокрема, зміцненні інституційної спроможності судової влади України, сприянні розвитку громадянського суспільства, забезпеченні верховенства права, захисті основних прав людини і громадянських свобод, продовженні адміністративної реформи, економічним реформам в Україні, зокрема, пенсійній та податковій, поліпшенні умов для розвитку малого й середнього бізнесу, здійснення заходів із метою наближення систем сертифікації та стандартизації до вимог СОТ тощо.

Висновки. Поглянувши на економічні відносини України та Європейського Союзу можна з впевненістю стверджувати, що вони невпинно набирають оберти. Регіон ЄС є дуже важливим для нарощування економічного співробітництва в сфері торгівлі, адже він об'єднує високорозвинені країни світу, що спроможні купувати товари і послуги українського виробництва за світовими цінами. Вдосконалення структури експорту та імпорту в Україні є вкрай необхідною мірою для підвищення ефективності функціонування української економіки.

Розбіжності в статистичних даних українських органів державної влади та органів Євростату можуть вказувати на наявність тіньових операцій, що не відображені в офіційних документах податкової служби України.

Перспективним можна вважати дослідження розвитку торгівлі України продукцією її спеціалізації, насамперед, авіабудування, наукоємної високотехнологічної продукції, продукції ВПК, тобто міцних секторів галузевої структури господарства нашої держави.

Імплементація Плану дій Україна – ЄС сприятиме поступовому залученню України до єдиного ринку ЄС та участі у галузевих програмах Євросоюзу, розбудові інфраструктурних мереж України, зокрема енергетичних, транспортних, телекомунікаційних тощо, та їхній інтеграції в загальноєвропейські мережі. Вона продемонструє реальну спроможність України рухатися у напрямі досягнення Копенгагенських критеріїв, підвищить рівень економічного розвитку України та її інвестиційну привабливість.

Список літератури

1. Балюк, Н. В. Європейська інтеграція України [Електронний ресурс] / Н. В. Балюк // ДИПКОРПУС: суспільно-політичний часопис. – Режим доступу : <<http://www.dipcorpus-info.at.ua/news>>.
2. Мартинюк, В. М. Європейський союз [Електронний ресурс] / В. М. Мартинюк // Український незалежний центр політичних досліджень. – Режим доступу : <<http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=60248&mode=thread&order=0&thold>>.
3. Ніколас, М. Усе про спільні політики Європейського Союзу [Текст] / М. Ніколас ; пер. з англ. – К. : К.І.С, 2005. – 466 с.
4. Статистична інформація щодо основних показників соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
5. Звіт ЄС про Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.dclukr.cec.eu.int>>.

Отримано 1.10.2010. ХДУХТ, Харків.
© Г.В. Задорожний, В.О. Козуб, 2010.